

Hynek Jeřábek

Slavné sociologické
výzkumy
(1899–1949)

Slavné sociologické výzkumy (1899–1949)

Hynek Jeřábek

Recenzovali:

PhDr. Eva Laiferová, CSc.

doc. PhDr. Jiří Šubrt, CSc.

Vydala Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum
Praha 2021

Edice SLON – KLAS, 6. svazek / řídí Alena Miltová

Redakce Alice Dudáková a Alena Miltová

Návrh obálky, grafická úprava a sazba studio Designiq

Vydání druhé, pozměněné, v Karolinu první

© Univerzita Karlova, 2021

© Hynek Jeřábek, 2021

ISBN 978-80-246-5054-8

ISBN 978-80-246-5064-7 (pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

od roku 2021 součást Nakladatelství Karolinum

STRUČNÝ OBSAH

Podrobný obsah	7
Poděkování	14
Úvod	15
Kapitola 1: Fáze institucionalizace empirického sociálního výzkumu	27
Kapitola 2: Prvopočátky sběru a analýzy sociálních dat	43
Kapitola 3: Počátky empirických sociologických výzkumů v USA	79
Kapitola 4: The Philadelphia Negro - zapomenutý počátek empirické sociologie v USA	95
Kapitola 5: Chicagská sociologická škola	131
Kapitola 6: Doktorandské monografie chicagské školy	163
Kapitola 7: Middletown	187
Kapitola 8: Marienthal	199
Kapitola 9: Tři mimořádné komunikační studie - RAWAG, spolupráce paradigmát a Invaze z Marsu	223
Kapitola 10: Street Corner Society	247
Kapitola 11: People's Choice	267
Kapitola 12: Mertonovy komunikační výzkumy - zaměřované interview, studium propagandy, Mass Persuasion a Vzorce vlivu	295
Kapitola 13: Americký voják a rozvoj sociologické metodologie (Stoufferova teorie relativní deprivace, Guttmanův skalogram a Lazarsfeldova analýza latentních struktur - LSA)	327
Závěr: Vztah sociologické teorie a empirického výzkumu	353
Summary	359
Literatura	365
Jmenný rejstřík	393

PODROBNÝ OBSAH

STRUČNÝ OBSAH	5
PODROBNÝ OBSAH	7
PODĚKOVÁNÍ	14
ÚVOD	15
Cíle a obsah knihy	16
Klasické a mimořádné projekty	17
Krátký přehled literatury k tématu institucionalizace empirického sociálního výzkumu	18
Které výzkumné projekty spadají do obsahu knihy	21
KAPITOLA 1	
FÁZE INSTITUCIONALIZACE EMPIRICKÉHO SOCIÁLNÍHO VÝZKUMU	27
1.1 Terénní výzkum v Chicagu; popisné „průzkumy“ a analytická „survey analysis“	27
1.2 Dvanáct klíčových rozhodnutí chicagských sociologů - první fáze institucionalizace empirického sociálního výzkumu	28
1.3 Zpracování hromadných dat: survey research - druhá fáze institucionalizace empirického sociálního výzkumu	32
1.4 Survey analysis: nová strategie analýzy dat - třetí fáze procesu institucionalizace empirického sociálního výzkumu	35
1.5 Empirický sociální výzkum jako součást akademické sociologie - co to znamená?	40

KAPITOLA 2

PRVOPOČÁTKY SBĚRU A ANALÝZY SOCIÁLNÍCH DAT 43

Úvod 43

2.1 Sociálněsprávní motivace sběru sociální empirie
v letech 1641–1930 45

2.2 Sociálněstatistická motivace sběru sociální
empirie v letech 1662–1925 54

2.3 Frédéric Le Play – doklady každodennosti jako
sociální empirie 65

2.4 Zájem o sociální otázky a využití sociálních
dat v Německu devatenáctého a počátku
dvacátého století 66

Závěr 77

KAPITOLA 3

POČÁTKY EMPIRICKÝCH SOCIOLOGICKÝCH VÝZKUMŮ

V USA 79

Úvod 79

3.1 Rozvoj univerzit ve Spojených státech v letech
1876–1910 80

3.2 Hnutí Social Survey a jeho role v počátcích
empirického sociálního výzkumu v USA 83

3.3 Chicagská univerzita jako protipól hnutí Social
Survey 86

3.4 Nadace na podporu vědy a financování Chicagské
univerzity 89

3.5 Identita oboru sociologie na amerických
univerzitách 91

3.6 Empirický sociologický výzkum jako součást
sociologie 92

KAPITOLA 4

THE PHILADELPHIA NEGRO - ZAPOMENUTÝ POČÁTEK EMPIRICKÉ SOCIOLOGIE V USA 95

Úvod 95

4.1 Nejdůležitější výsledky výzkumu Philadelphia
Negro 98

4.2	Metodologie výzkumu Philadelphia Negro - „Social Survey“, nebo vědecký výzkum?	109
4.3	Vědecký životopis W. E. Burghardta Du Boise	113
	Závěr - Místo Du Boise ve vývoji empirického sociálního výzkumu	126

KAPITOLA 5

	CHICAGSKÁ SOCIOLOGICKÁ ŠKOLA	131
	Úvod	131
5.1	Katedra sociologie a její vedoucí Albion W. Small	132
5.2	Výzkum „Polský sedlák v Evropě a v Americe“ W. I. Thomase a F. Znanieckého	134
5.3	Robert E. Park a jeho příchod na katedru sociologie Chicagské univerzity	137
5.4	Ernest W. Burgess a jeho přínos sociologii na Chicagské univerzitě	141
5.5	The City - profilová publikace chicagské školy	142
5.6	Spolupráce Chicagské univerzity s ostatními částmi sociologické obce	152
5.7	Výzkumy na Chicagské univerzitě, jejich finanční a organizační podpora	157
5.8	Knižně vydané výsledky výzkumů na Chicagské univerzitě	159
	Závěr: Význam chicagské sociologické školy pro vývoj empirického sociologického výzkumu	159

KAPITOLA 6

	DOKTORANDSKÉ MONOGRAFIE CHICAGSKÉ ŠKOLY	163
	Úvod	163
6.1	Oblasti Chicaga a město jako sociální laboratoř	164
6.2	Zvláštní sociální instituce v životě obyvatel Chicaga	172
6.3	Modely zkoumání kriminality v Chicagu	179
	Závěr	185

KAPITOLA 7	
MIDDLETOWN	187
Úvod	187
7.1 Účast na životě lidí ve městě	189
7.2 Studium dokumentačního materiálu, shromažďování a sestavování statistik	190
7.3 Rozhovory a dotazníky	191
7.4 Obsah a výsledky studie	194
Závěr	197
KAPITOLA 8	
MARIENTHAL	199
Úvod	199
8.1 Projekt výzkumu, okolnosti jeho vzniku a jeho přijetí vědeckou komunitou	200
8.2 Metody, přístupy a výzkumné otázky	203
8.3 Vznik nezaměstnanosti a životní podmínky nezaměstnaných rodin	206
8.4 Jídelníček a rodinný rozpočet	208
8.5 Unavená pospolitost	210
8.6 Odpověď na deprivaci	211
8.7 Význam a chápání času	215
8.8 Ztracená pružnost	218
8.9 K historii sociografie	220
8.10 Další osudy Marienthalu	220
KAPITOLA 9	
TŘI MIMOŘÁDNÉ KOMUNIKAČNÍ STUDIE - RAWAG, SPOLUPRÁCE PARADIGMAT A INVAZE Z MARSU	223
Úvod	223
9.1 Studie RAWAG - první velký mediální výzkum ve střední Evropě	223
9.2. „Princeton Radio Project“ a jeho dvě mimořádné výzkumné sondy	229
Závěr	245

KAPITOLA 10	
STREET CORNER SOCIETY	247
Úvod	247
10.1 Whyteova vědecká biografie	248
10.2 Počátky výzkumu Street Corner Society a jeho metodologie	251
10.3 Vědecké výsledky Whyteovy Street Corner Society	253
10.4 Whyteova metodologie	255
10.5 Kritická diskuse o Whyteově metodologii a o Street Corner Society	256
10.6 Whyteova stručná odpověď	260
10.7 Street Corner Society - Whyteova studie o sociálních sítích a jejich aktérech	261
Závěr: Historický kontext Whyteova výzkumu	264
KAPITOLA 11	
PEOPLE'S CHOICE	267
Úvod	267
11.1 Hlavní přínos výzkumu The People's Choice	267
11.2 Metodika výzkumu The People's Choice	270
11.3 Sociální rozdíly mezi voliči a jejich vliv na formování volebního rozhodnutí	273
11.4 Zájem o volební kampaň a účast ve volbách	275
11.5 Čas rozhodnutí a jeho sociální determinanty	278
11.6 Metoda panelové analýzy, typy voličů a proměny jejich volebních rozhodnutí	281
11.7 Mechanismy proměn voličských preferencí	283
11.8 Úloha osobní komunikace ve volební kampani	286
11.9 Názoroví vůdci a hypotéza dvojstupňového toku komunikace	289
Závěr	292

KAPITOLA 12

MERTONOVY KOMUNIKAČNÍ VÝZKUMY - ZAMĚŘOVANÉ INTERVIEW, STUDIUM PROPAGANDY, MASS

PERSUASION A VZORCE VLIVU	295
Úvod	295
12.1 Analyzátor programu a zaměřovaný skupinový rozhovor	296
12.2 Studie propagandy v rozhlasu i ve filmu	301
12.3 Přesvědčování v masovém měřítku - „hasičský projekt“ s teoretickým zakotvením	307
12.4 „Vzorce vlivu“ - Mertonova typologie vlivných lidí	320
Závěr	325

KAPITOLA 13

AMERICKÝ VOJÁK A ROZVOJ SOCIOLOGICKÉ

METODOLOGIE (STOUFFEROVA TEORIE

RELATIVNÍ DEPRIVACE, GUTTMANŮV SKALOGRAM

A LAZARSELDOVA ANALÝZA LATENTNÍCH STRUKTUR -

LSA)	327
Úvod	327
13.1 Stoufferův organizační model výzkumné práce	329
13.2 Sociologická teorie vytvořená a testovaná na datech Amerického vojáka	336
13.3 Výzkum osobního přizpůsobování vojáka životu v armádě	339
13.4 Metodologické nástroje vyvinuté v projektu Americký voják	340
Závěr	351

ZÁVĚR:	
VZTAH SOCIOLOGICKÉ TEORIE A EMPIRICKÉHO VÝZKUMU	353
Spolupráce teorie a empirického výzkumu v Continuities in Social Research	353
Konceptualizace jako klíč ke spolupráci teorie a empirického výzkumu	356
SUMMARY	359
LITERATURA	365
JMENNÝ REJSTRÍK	393

PODĚKOVÁNÍ

Dovolte mi poděkovat dvěma recenzentům knížky, doc. PhDr. Evě Laiferové, CSc., a doc. PhDr. Jiřímu Šubrtovi, CSc. Děkuji také spolu-editorům tematicky blízké knihy *The Early Days of Survey Research and Their Importance Today* Dr. Thomasu Petersenovi z Institutu pro demoskopii v Alensbachu a profesoru Hannesi Haasovi z Vídeňské univerzity za kritické připomínky i plodné diskuse. Grantové agentuře České republiky jsem zavázán za financování projektu P404/11/0949 „Klasické výzkumné projekty jako zdroj inspirace pro současný sociologický výzkum“. Svůj vděk bych rád vyjádřil všem, kteří mi pomohli se zpřístupněním historických pramenů. Především děkuji profesoru Paulu Neurathovi, zakladateli Archivu Paula F. Lazarsfelda ve Vídni, za záchranu bohatého Lazarsfeldova odkazu a dále profesoru Antonu Amannovi, jeho nástupci v archivu. Také děkuji znalci historie sociologického bádání profesoru Christianu Fleckovi z Univerzity v Grazu za kritickou rozpravu k tématu. Vzpomínám na hovory se svým fakultním kolegou prof. PhDr. Miloslavem Petruskem, CSc., a na spolupráci s prof. PhDr. Jurajem Schenkem, CSc., z Univerzity Komenského z Bratislavy. Zakladatelce Institutu pro demoskopii v Alensbachu profesorce Elisabeth Noelle-Neumannové bych rád poděkoval za cenné rozhovory a povzbuzení, Dr. Thomasi Petersenovi za významné materiály k dějinám sociálních výzkumů. Dr. Anne Niedermannové za organizační pomoc. V neposlední řadě bych rád vyjádřil svůj dík doc. RNDr. Janu Řehákoví a JUDr. Michalu Illnerovi za příklad, který mi poskytli svou neúnavnou obhajobou a prosazováním vědecké sociologické metodologie. Ing. Mgr. Jiřímu Remrovi, Ph.D., MBA, náleží dík za mnohaleté přátelské diskuse. Nakladatelství SLON děkuji za péči, kterou věnovalo složitému rukopisu i jeho autorovi. Za lidské zázemí, podporu a trpělivost upřímně děkuji své rodině.

ÚVOD

Kniha, kterou otevíráte, je autorským pohledem na historii empirických sociologických výzkumů. Chápe dějiny výzkumů jako vývojový proces, v němž se empirický výzkum postupně proměňoval a stával se stále významnější součástí akademické sociologie. Důležitou součástí tohoto vývoje bylo bezesporu vylepšování metodologické výbavy sociologického výzkumu. Utvářely se jednotlivé metody sběru dat a především se v procesu jejich užívání prosazovala „technologická opatření“ umožňující efektivní nasazení těchto metod a technik a adekvátní způsoby vyhodnocování získaných dat.

Bylo třeba zabezpečit vysoké nároky na srovnatelnost, standardizaci, reprezentativitu a také na spolehlivost, validitu a sdělnost a srozumitelnost výsledků. Zlepšovaly se jednotlivé výzkumné nástroje, byla zaváděna týmová spolupráce, bouřlivým vývojem prošly výběrové techniky, data bylo třeba kontrolovat a spolu s využíváním hromadných dat se rozvíjely statistické metody pro jejich analýzu. Stále důslednější spojování empirického výzkumu se sociologickými teoriemi zvyšovalo požadavky na konceptualizaci a operacionalizaci pojmových schémat na počátku jednotlivých výzkumů i na interpretaci výsledků na konci těchto výzkumů.

Předložená monografie soustřeďuje pozornost na ty výzkumy, na nichž bylo možno transparentně ukázat vývoj jednotlivých stránek, postupů a strategií výzkumné metodologie. Při výběru analyzovaných výzkumných projektů bylo také důležité, nakolik jejich autoři nechali nahlédnout do své výzkumné dílny. Některé slavné výzkumy v knížce chybí. Nebylo snadné vybrat, bez kterých z nich se výklad vývoje výzkumné

metodologie může obejít, a které naopak přinesly nové pohledy, přístupy, inovace nebo nevšední strategie, že stálo za to se jimi podrobněji zabývat. Bylo třeba se rozhodnout, které výzkumné projekty zařadit a kolik místa jim věnovat. Výběr byl do jisté míry subjektivní a některé výzkumné projekty se přese všechnu snahu autora do rámce jedné nepříliš velké knihy prostě nevešly.

Cíle a obsah knihy

Publikace se snaží zodpovědět otázku, *Jak se stal empirický sociální výzkum součástí akademické sociologie?* Orientuje se na vývojové linie, v jejichž rámci se empirický sociální výzkum rozvíjel od svých prvopočátků v polovině sedmnáctého století, anebo přísněji vzato od svých počátků na konci devatenáctého století, až po definitivní úspěch a završení cesty na konci čtyřicátých let dvacátého století. Výklad v monografii se zaměřil na ty projekty a aktivity empirického sociálního výzkumu, které směřovaly ke stejnému modelu výzkumu, jaký mají jiné, tradiční vědní disciplíny, tedy empirický výzkum jako zdroj poznatků pro kumulativní budování sociální teorie a zároveň empirický sociální výzkum založený na dosavadních teoretických poznatcích, respektující teorii, tedy „*theory based empirical social research*“.

Hlavním cílem prací, o nichž se tato kniha zmiňuje, o něž se opírá a o nichž pojednává, bylo proměnit sociologii ze spekulativního, filosofujícího nebo moralizujícího oboru na teoreticko-empirickou vědní disciplínu. Výklad se soustřeďuje na tu větev empirického sociologického výzkumu, která programově usilovala o poznávání sociálního světa, o vysvětlování jeho mechanismů. Je zde pojednáno o výzkumných projektech, které usilovaly o odhalování pravidel nebo pravidelností, opakujících se jevů, nebo dokonce zákonitostí. Mnohé zdroje,

kteře uvaŕují o empirickém sociálním výzkumu v jiném pojetí, nejsou uvedeny. Chybí zde práce, které vnímají empirický sociální výzkum jako jakoukoli interpretaci sociálního světa výzkumníkem. Druhým vědomým omezením této monografie je orientace na výzkumné projekty, na jejich metody, na nové objevy. Nezabývá se vývojem teorií, myšlenkových schémat, koncepcemi chápání sociálního světa. K tomu již bylo napsáno dostatek publikací, některé z nich také v češtině.

Klasické a mimořádné projekty

V monografii jsou rozebírány výzkumné projekty dvojího typu: jednak klasické, všeobecně uznávané sociologické výzkumy, jednak mimořádné, dosud však neprávem opomíjené výzkumné projekty. Ty první demonstrují hlavní vývojový trend, bez nich by nebylo možno si takovou knihu představit. Nejsou tu ale všechny. Bylo třeba zahrnout především ty z nich, které osvětlovaly, jak se empirický sociologický výzkum stával nástrojem kumulativního poznání. Pozoruhodné, tedy něčím mimořádné výzkumy, doplňují celkový obraz o cenné inovace a zvláštní případy. Výběr je do jisté míry subjektivní, něco v knize být nemuselo, mnohé chybí.

Co tedy spojuje všechny klasické studie, které byly vybrány do této publikace? Na prvním místě je to snaha jejich autorů vysvětlovat společenské jevy, mechanismy a procesy, o nichž pojednávají. Druhým kritériem byla originalita, novost, nevšední pohled, s nímž daný projekt přišel. Třetím hlediskem byla snaha a ochota autorů těchto projektů nechat nahlédnout do jejich výzkumné dílny. Snad nejlépe to vyjadřuje studie W. F. Whytea *Street Corner Society*, která jako jedna z prvních obsahovala velmi rozsáhlý appendix - metodologickou přílohu - v níž bylo srozumitelně vloženo, jak autor ve výzkumu postupoval. Podobný vhléd do výzkumné dílny najdeme i v dalších pracích, někde

v podobě krátké přílohy, jako v *Middletownu*, jinde v doprovodných studiích anebo v rozsáhlém poznámkovém aparátu. V několika případech napomohla sekundární literatura a rozbory odborníků, jindy memoárová literatura, v níž autoři sdělili i něco víc než původně v samotné knize.

Proč jsou vedle klasických, tedy slavných a všeobecně uznávaných výzkumů předmětem výkladu také dosud opomíjené výzkumné projekty? Jedním z důvodů je to, že byly něčím mimořádné. Autor této knihy považuje za důležité připomenout a zdůraznit jejich význam pro vývoj empirického sociálního výzkumu. Právě na těchto výzkumech se často můžeme naučit něco, co ty slavnější neukázaly. Jedná se například o zavedení nevšední metodologické inovace, osvětlení mimořádného společenského jevu nebo procesu. Nebo bylo třeba jen připomenout, že dříve, než byly publikovány všeobecně známé studie o daném jevu, existovaly již studie starší, neméně kvalitní a neprávem opomíjené.

Krátký přehled literatury k tématu institucionalizace empirického sociálního výzkumu

Ve zkoumané oblasti existují dnes již klasické knihy. Jednu z nejznámějších napsal John Madge. Jde o *The Origins of Scientific Sociology (Počátky vědecké sociologie)* [Madge 1962]. John Madge v ní diskutoval o více než deseti klasických projektech, které položily základ vědecké sociologie, počínaje Durkheimovou *Sebevraždou* [Durkheim 1895] a *Polským sedlákem v Evropě a v Americe* W. I. Thomase a F. Znanieckého [(1918-1920)/1927] až po slavné práce z poloviny dvacátého století. Další z klasických prací je monografie Jeniffer Plattové *The History of Sociological Research Methods in America (Historie empirických sociologických metod v Americe)* [Platt 1996]. Německým příspěvkem k tématu byla

publikace Horsta Kerna *Empirische Sozialforschung. Ursprünge, Ansetze, Entwicklungslinien (Empirický sociální výzkum. Původ, počátky, vývojové linie)* [Kern 1982]. Historii jedné z nejvýznamnějších sociologických škol nabídl Martin Bulmer ve své detailní analýze *The Chicago School of Sociology. Institutionalization, diversity and the rise of sociological research (Chicagská sociologická škola. Institucionalizace, rozmanitost a růst sociologického výzkumu)* [Bulmer 1984]. Martin Bulmer však věnoval tomuto tématu dvě další knihy, jedna z nich se soustřeďuje na vývoj britského sociologického výzkumu [Bulmer 1985], druhá na historii ‚social survey‘ od prvopočátků až do roku 1940 [Bulmer, Bales, Sklar 1991]. O prvopočátcích sběru sociální empirie podává přehled encyklopedické heslo B. Lecuyera a A. Oberschalla [Lecuyer, Oberschall 1968]. Existuje mnoho dalších důležitých pramenů, které rozebírají obecnější otázky vývoje empirického sociálního výzkumu. Na tomto místě není zdaleka možno připomenout všechny. Kniha postihuje skutečně jen jeden z aspektů vývoje empirického sociálního výzkumu. K významným pramenům bezesporu patří prestižní svazek studií z historie sociologie v USA editovaný Craigm Calhounem [Calhoun 2007] a reprezentativní monografie Jeana M. Converse *Survey Research in the United States. Roots & Emergence 1890-1960* [Converse 1987]. Z klasických děl šedesátých a sedmdesátých let dvacátého století je třeba uvést knihy Anthonyho Oberschalla o vzniku a vývoji empirické sociologie a o empirickém sociálním výzkumu v Německu v prvním období do roku 1914 [Oberschall 1972; 1965], knihu Susanne Schadové o empirickém sociálním výzkumu v Německu v období Výmarské republiky [Schad 1972], disertaci Terryho Nicholse Clarka o počátcích empirického sociálního výzkumu ve Francii [Clark 1967], práce Bernarda Lecuyera o prvopočátcích sběru a využití sociální empirie ve Francii [např. Lecuyer 1974], Philipa Abramse *The Origins of British Sociology 1848-1914*

[Abrams 1968] a také první významný příspěvek k tomuto tématu napsaný v roce 1933 Hansem Zeislem [Zeisel (1960)/1974 (1. vyd. 1933)].¹ Užitečné myšlenky k tématu nabídly studie Paula Lazarsfelda a jeho spolupracovníků.² Jeho přednáška *The Sociology of Empirical Social Research* (Sociologie empirického sociálního výzkumu) [Lazarsfeld 1962] a také jeho vzpomínky [Lazarsfeld (1975a)/1982a] poskytují vodítko pro porozumění cílům a výsledkům aktivit *kolumbijské sociologické školy* i její roli v konečném prosazení empirického sociálního výzkumu v rámci akademické sociologie.³ Důležitý pohled na historii empirického sociálního výzkumu v evropské a americké tradici nabídl Paul Neurath několika svými články k historii a institucionalizaci empirického sociálního výzkumu a k osobnosti Paula Lazarsfelda [Neurath 1981, 1988, 1998]. Studie Christiana Flecka a Nico Stehra uvádějící nejnovější výbor z díla P. F. Lazarsfelda zasvěceným způsobem představila místo Paula Lazarsfelda zejména ve vrcholné fázi institucionalizace empi-

1 Ze starších prací je třeba připomenout také studii Pauline Youngové k historii vědeckého sociálního výzkumu a „social surveys“ [Young (1939) 1966; Hoinville 1985: 109, 120].

2 Lazarsfeldovou stěžejní práci o historii empirického sociálního výzkumu byla jeho studie „Notes on the History of Quantification in Sociology - Trends, Sources, and Problems.“ (Poznámky k historii kvantifikace v sociologii - trendy, zdroje a problémy) z roku 1961, přetisknutá později v roce 1982 [Lazarsfeld (1961)/1982: 97-167, 360-371]. Tato rozsáhlá studie je zaměřena zejména na první, velmi rané fáze empirického výzkumného snažení v sociální oblasti. Jen malá část z nich je podrobněji zachycena v prvních dvou kapitolách této knihy.

3 Také obě předmluvy Paula Lazarsfelda ke knihám Anthonyho Oberschalla [Oberschall 1965, 1972] mi pomohly porozumět těmto počátečním etapám vývoje empirického sociálního výzkumu, právě tak jako dva klasické články k této tematice publikované s Lazarsfeldovou účastí, jeden o A. Quételetovi a druhý o empirických výzkumech Maxe Webera [Landau, Lazarsfeld 1968; Lazarsfeld, Oberschall 1965].